

Det danske klassesamfund

Arbejds miljø for de sociale klasser

Denne analyse er en del af baggrundsanalyserne til bogen "Det danske klassesamfund - et socialt Danmarksportræt". I analysen er der fokus på både det fysiske og psykiske arbejdsmiljøet i for de sociale klasser i Danmark.

af chefanalytiker **Jonas Schytz Juul**

29. oktober 2012

Analysens hovedkonklusioner

- Arbejderklassen har det hårdeste fysiske arbejdsmiljø. Mellem 20-25 pct. af arbejderklassen oplever fysiske belastninger i form af alvorlig støj, indeklimaproblemer, belastende arbejdsstillinger og tunge løft i mindst halvdelen af arbejdstiden. i overklassen og i den højere middelklasse er det mellem 0-10 pct. der er udsat for dette.
- I det psykiske arbejdsmiljø oplever arbejderklassen den største jobusikkerhed, og de mindste udviklingsmuligheder i arbejdet. Overklassen oplever den mindste jobusikkerhed og de største udviklingsmuligheder.
- Arbejderklassen har oftest natarbejde, og er den klasse som har mindst indflydelse på arbejdstilrettelæggelsen.

Kontakt

Chefanalytiker

Jonas Schytz Juul

Tlf. 33 55 77 22

Mobil 30 29 11 07

jsj@ae.dk

Kommunikationschef

Mikkel Harboe

Tlf. 33 55 77 28

Mobil 28 36 87 50

mh@ae.dk

Arbejds miljø for de sociale klasser

I dette baggrundspapir er fokus på arbejds miljø for de sociale klasser. Sociale klasser er opgjort på personniveau, og oplysninger om arbejds miljø er hentet fra data fra det Nationale Forskningscenter for Arbejds miljø (NFA). Dette er en spørgeskemaundersøgelse, som er koblet med registeroplysninger om tilhørsforhold til de sociale klasser. I alt indgår der omkring 7.000 personer fra de sociale klasser i resultaterne i denne analyse. Underklassen er ikke med, da kun meget få personer fra underklassen indgår i resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen (da kun meget få er på arbejdsmarkedet). Data er fra 2005. Af boks 1 fremgår klassesdefinitionerne.

Boks 1. Klassesamfundet i Danmark. Definition af klasserne

Overklasse:

- Selvstændige der tjener over tre gange så meget som den typiske indkomst (i 2012 er det 1,2 million kr.).
- Topledere der tjener over tre gange så meget som den typiske indkomst.
- Personer med videregående uddannelse der tjener over tre gange så meget som den typiske indkomst.
- Eksempler: Fabrikant. Bankdirektør. Finansanalytiker. Kommunaldirektør.

Højere middelklasse:

- Selvstændige der tjener mellem to og tre gange så meget som den typiske indkomst (i 2012 mellem 807.000 kr. og 1,2 million).
- Topledere der tjener mellem to og tre gange så meget som den typiske indkomst.
- Personer med videregående uddannelse der tjener mellem to og tre gange så meget som den typiske indkomst.
- Personer med akademisk uddannelse, der ikke indgår i overklassen, uanset indkomst.
- Eksempler: Skoleleder. Ingeniør. Gymnasielærer. Læge.

Middelklasse:

- Selvstændige der tjener under det dobbelte af den typiske indkomst (i 2012 under 807.000 kr.).
- Topledere der tjener under det dobbelte af den typiske indkomst.
- Personer med kort eller mellemlang videregående uddannelse der tjener under det dobbelte af den typiske indkomst.
- Eksempler: Murermester. Brugsuddeleer. Folkeskolelærer. Sygeplejerske.

Arbejderklasse:

- Personer med erhvervsfaglig uddannelse der ikke indgår i en af de øvrige klasser.
- Ufaglærte der ikke indgår i en af de øvrige klasser.
- Eksempler: Industritekniker. Tømrer. Lastbilchauffør. Sosu-assistent.

Underklasse:

- Personer der er uden for arbejdsmarkedet mere end 4/5 af året.
- Eksempler: Førtidspensionist. Kontanthjælpsmodtager.

Studerende indgå ikke i klasseopdelingen. Kun personer i aldersgruppen 18-59 år er med i klasseopdelingen.

Fysisk arbejds miljø

Ser man på det fysiske arbejds miljø er arbejderklassen den klasse, der oftest udsat for fysiske belastninger. I tabellerne 1-5 er der vist svarfordelingen på 5 forskellige indikatorer for hårdt fysisk arbejds miljø. De fem viste indikatorer går på, om man i arbejdet er udsat for forskellige belastninger mindst halvdelen af tiden på arbejdet, og er konstrueret af AE på baggrund af data fra NFA. De fem fysiske belastninger er:

- Alvorlig støj
- Indeklimaproblemer
- Belastende arbejdsstillinger
- Ensidigt gentagne bevægelser
- Tunge løft

På alle fem indikatorer er der flest fra arbejderklassen der er udsat for den fysiske belastning mindst halvdelen af arbejdstiden. Andelen af arbejderklassen, der er udsat for de fysiske belastninger ligger på omkring 20-25 pct. for de fleste indikatorer, mens det for overklassen og den højere middelklasse ligger på mellem 0-10 pct. Andelen der er udsat for "Ensidigt gentagne bevægelser" ligger dog noget højere for alle klasserne.

Tabel 1. Alvorlig støj minimum ½ af tiden

	Nej	Ja	Total
		Pct.	
Overklasse	100,0	-	100,0
Højere middel	95,1	4,9	100,0
Middel	79,3	20,7	100,0
Arbejder	79,1	20,9	100,0
I alt	80,9	19,1	100,0

Anm: Opgørelsen er lavet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse fra NFA, og samlet indgår der ca. 7.000 personer fordelt på de fire klasser i opgørelsen. En "-" indikerer, at der er få observationer.

Kilde: AE på baggrund af arbejdsmiljødata fra NFA, og registerdata fra Danmarks Statistik, 2005

Tabel 2. Alvorlige indeklimaproblemer minimum ½ af tiden

	Nej	Ja	Total
Overklasse	96,5	-	100,0
Højere middel	91,5	8,5	100,0
Middel	85,7	14,3	100,0
Arbejder	78,8	21,2	100,0
I alt	82,1	17,9	100,0

Anm: Opgørelsen er lavet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse fra NFA, og samlet indgår der ca. 7.000 personer fordelt på de fire klasser i opgørelsen. En "-" indikerer, at der er få observationer.

Kilde: AE på baggrund af arbejdsmiljødata fra NFA, og registerdata fra Danmarks Statistik, 2005

Tabel 3. Belastende arbejdsstillinger minimum ½ af tiden

	Nej	Ja	Total
		Pct.	
Overklasse	94,6	-	100,0
Højere middel	93,4	6,6	100,0
Middel	87,7	12,3	100,0
Arbejder	73,7	26,3	100,0
I alt	79,7	20,3	100,0

Anm: Opgørelsen er lavet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse fra NFA, og samlet indgår der ca. 7.000 personer fordelt på de fire klasser i opgørelsen. En "-" indikerer, at der er få observationer.

Kilde: AE på baggrund af arbejdsmiljødata fra NFA, og registerdata fra Danmarks Statistik, 2005

Tabel 4. Ensidige gentagne bevægelser minimum ½ af tiden

	Nej	Ja	Total
		Pct.	
Overklasse	91,1	8,9	100,0
Højere middel	77,3	22,7	100,0
Middel	82,2	17,8	100,0
Arbejder	63,4	36,6	100,0
I alt	70,2	29,8	100,0

Anm: Opgørelsen er lavet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse fra NFA, og samlet indgår der ca. 7.000 personer fordelt på de fire klasser i opgørelsen

Kilde: AE på baggrund af arbejds miljødata fra NFA, og registerdata fra Danmarks Statistik, 2005

Tabel 5. Tunge løft (10kg+)

	Nej	Ja	Total
		Pct.	
Overklasse	100,0	-	100,0
Højere middel	99,9	-	100,0
Middel	95,3	4,7	100,0
Arbejder	81,0	19,0	100,0
I alt	87,0	13,0	100,0

Anm: Opgørelsen er lavet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse fra NFA, og samlet indgår der ca. 7.000 personer fordelt på de fire klasser i opgørelsen. En "-" indikerer, at der er få observationer.

Kilde: AE på baggrund af arbejds miljødata fra NFA, og registerdata fra Danmarks Statistik, 2005

Tabel 6. Gennemsnit af fysisk arbejds miljø (tabel 1-5)

	Nej	Ja	Total
		Pct.	
Overklasse	96,5	3,5	100,0
Højere middel	91,4	8,6	100,0
Middel	86,0	14,0	100,0
Arbejder	75,2	24,8	100,0
I alt	80,0	20,0	100,0

Anm: Opgørelsen er lavet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse fra NFA, og samlet indgår der ca. 7.000 personer fordelt på de fire klasser i opgørelsen

Kilde: AE på baggrund af arbejds miljødata fra NFA, og registerdata fra Danmarks Statistik, 2005

I stedet for et gennemsnit af de 5 indikatorer for fysisk arbejds miljø kan man se på, hvor stor en andel af de sociale klasser som er udsat én af de fysiske belastninger, eller 2 eller flere. Det er vist i tabel 7. Af tabellen ses det, at 85 pct. af overklassen svarer "Nej" i alle de 5 indikatorer for fysiske arbejds miljø, mens det samme er tilfældet for 36 pct. af arbejderklassen. Det ses også, at 1/3 af arbejderklassen svarer "Ja" til mindst to af de fem indikatorer for det fysiske arbejds miljø.

Tabel 7. Antal "ja" i de fem indikatorer for fysisk arbejdsmiljø

	Ingen	1 ja	2 eller flere ja	I alt
	Pct.			
Overklasse	84,2	14,0	-	100,0
Højere middel	66,7	25,6	7,7	100,0
Middel	53,8	30,2	15,9	100,0
Arbejder	36,4	30,0	33,6	100,0
Total	44,6	29,5	25,9	100,0

Anm: Opgørelsen er lavet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse fra NFA, og samlet indgår der ca. 7.000 personer fordelt på de fire klasser i opgørelsen. En "-" indikerer, at der er få observationer.

Kilde: AE på baggrund af arbejdsmiljødata fra NFA, og registerdata fra Danmarks Statistik, 2005

Psykisk arbejdsmiljø

I tabel 8 er det psykiske arbejdsmiljø for de fire klasser vist. I tabellen indgår 5 parametre der hver opsummerer forskellige underspørgsmål. Fx er en af parametrene "Jobusikkerhed". I denne undgår et gennemsnit af svarene på fire forskellige spørgsmål. Som svar på de fire spørgsmål, fx "Er du bekymret for at blive arbejdsløs?", kan man svare "I meget høj grad", "I høj grad", "Delvist", "I ringe grad" eller "I meget ringe grad". Disse svar bliver herefter omregnet til en skala fra 0-100 hvor 0 er "I meget ringe grad" og 100 er "I meget høj grad". Med denne omregning kan man lave et samlet gennemsnit for hver af de fem parametre. De spørgsmål der indgår i hver af de fem parametre er vist i boks 2.

Boks 2. Indhold i de 5 parametre på psykisk arbejdsmiljø

Jobusikkerhed

- Er du bekymret for at blive arbejdsløs?
- Er du bekymret for at blive overflødig på grund af "ny teknik"?
- Er du bekymret for, at det kan blive svært at finde et nyt job, hvis du bliver arbejdsløs?
- Er du bekymret for, at du mod din vilje forflyttes til andet arbejde?

Følelsesmæssige krav:

- Bringer dit arbejde dig i følelsesmæssigt belastende situationer?
- Skal du tage stilling til andre menneskers personlige problemer i dit arbejde?
- Er dit arbejde følelsesmæssigt belastende?
- Bliver du følelsesmæssigt berørt af dit arbejde?

Udviklingsmuligheder

- Kræver dit arbejde, at du er initiativrig?
- Har du mulighed for at lære noget nyt gennem dit arbejde?
- Kan du bruge din kunnen eller dine færdigheder i dit arbejde?
- Giver dit arbejde dig mulighed for at udvikle dine evner?

Mening i arbejdet

- Er dine arbejdsopgaver meningsfulde?
- Føler du, at du yder en vigtig arbejdsindsats?
- Føler du dig motiveret og engageret i dit arbejde?

Indflydelse

- Har du stor indflydelse på beslutninger om dit arbejde?
- Har du indflydelse på, hvem du arbejder sammen med?
- Har du indflydelse på mængden af dit arbejde?
- Har du indflydelse på, hvad du laver på dit arbejde?

Kilde: AE på baggrund af NFA

Resultatet på hver af de fem parametre fordelt på de sociale klasser er vist i tabel 8. Bemærk, at i Jobusikkerhed og Følelsesmæssige krav, der er et højt indeks en indikation af dårligt psykisk arbejdsmiljø, mens et højt indeks i de tre sidste parametre er tegn på godt psykisk arbejdsmiljø.

Af tabellen ses det, at:

- Arbejderklassen oplever den største jobusikkerhed, mens overklassen oplever den mindste jobusikkerhed
- Overklassen og middelklassen oplever at der stilles de største følelsesmæssige krav til deres arbejde, mens arbejderklassen oplever de mindste følelsesmæssige krav i deres arbejde.
- Arbejderklassen har de mindste udviklingsmuligheder i arbejdet, mest overklassen har de største udviklingsmuligheder
- Der er mindre spredning i oplevelsen af at have et meningsfyldt arbejde, der for alle klasser ligger relativt højt. Dog ligger overklassen højere end de resterende klasser.
- Arbejderklassen oplever at have mindst indflydelse på deres arbejde, mens overklassen har mest indflydelse på deres arbejde.

Tabel 8. Psykisk arbejdsmiljø indikatorer					
	Jobusikkerhed	Følelsesmæssige krav	Udviklingsmuligheder	Mening i arbejdet	Indflydelse
	Indeks				
Overklasse	5,3	45,5	86,0	88,2	75,9
Højere middel	12,4	38,9	80,5	81,4	61,3
Middel	13,5	44,1	76,2	81,1	57,7
Arbejder	18,2	28,9	66,6	77,8	49,6
I alt	16,2	34,2	70,8	79,2	53,2

Anm: Opgørelsen er lavet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse fra NFA, og samlet indgår der ca. 7.000 personer fordelt på de fire klasser i opgørelsen

Kilde: AE på baggrund af arbejdsmiljødata fra NFA, og registerdata fra Danmarks Statistik, 2005

I de tre nedenstående tabeller er svarfordelingen på tre af spørgsmålene som indgår i indikatorerne for det psykiske arbejdsmiljø vist. I tabel 9 er svarfordelingen på spørgsmålet om indflydelse på beslutninger på arbejdet vist, i tabel 10 er svarfordelingen for indflydelse på hvad man laver på arbejdet vist og i tabel 11 er der vist, hvor mange der er bekymret for at blive arbejdsløs. Tabellerne viser bl.a., at arbejderklassen har mindst indflydelse på beslutninger på arbejdet, og på hvad man laver på arbejdet, og har den største bekymring for at blive arbejdsløs. Fx angiver knap 1/3 af arbejderklassen, at de sjældent eller aldrig har indflydelse på hvad de laver på arbejdet, mens det blot er 1/10 af den højere middelklasse.

Tabel 9. Har du indflydelse på beslutninger om dit arbejde?

	Altid/ Ofte	Nogen gange	Sjældent / aldrig	I alt
	Pct.			
Overklasse	93,0	-	-	100,0
Højere middel	74,2	18,8	7,0	100,0
Middel	69,7	19,5	10,7	100,0
Arbejder	55,3	24,2	20,5	100,0
I alt	61,5	22,2	16,3	100,0

Anm: Opgørelsen er lavet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse fra NFA, og samlet indgår der ca. 7.000 personer fordelt på de fire klasser i opgørelsen. En "-" indikerer, at der er få observationer.

Kilde: AE på baggrund af arbejdsmiljødata fra NFA, og registerdata fra Danmarks Statistik, 2005

Tabel 10. Har du indflydelse på hvad du laver på dit arbejde?

	Altid/ Ofte	Nogen gange	Sjældent / aldrig	I alt
	Pct.			
Overklasse	82,5	10,5	-	100,0
Højere middelklasse	64,9	24,4	10,7	100,0
Middel	60,8	23,9	15,3	100,0
Arbejder	46,2	22,6	31,2	100,0
I alt	52,4	23,1	24,6	100,0

Anm: Opgørelsen er lavet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse fra NFA, og samlet indgår der ca. 7.000 personer fordelt på de fire klasser i opgørelsen. En "-" indikerer, at der er få observationer.

Kilde: AE på baggrund af arbejdsmiljødata fra NFA, og registerdata fra Danmarks Statistik, 2005

Tabel 11. Er du bekymret for at blive arbejdsløs?

	Ja	Nej	I alt
	Pct.		
Overklasse	-	94,7	100,0
Højere middel	17,4	82,6	100,0
Middel	16,1	83,9	100,0
Arbejder	20,1	79,9	100,0
I alt	18,6	81,4	100,0

Anm: Opgørelsen er lavet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse fra NFA, og samlet indgår der ca. 7.000 personer fordelt på de fire klasser i opgørelsen. En "-" indikerer, at der er få observationer.

Kilde: AE på baggrund af arbejdsmiljødata fra NFA, og registerdata fra Danmarks Statistik, 2005

Planlægning af arbejdstid

Arbejderklassen arbejder oftere om natten end de andre sociale klasser. Mens stort set ingen i overklassen og den højere middelklasse arbejder ofte om natten, er det over 4 pct. af arbejderklassen som arbejder nat mere end $\frac{3}{4}$ af arbejdstiden. Det er vist i tabel 12.

Tabel 12. Arbejder 23-04 eller 04-07 mere end 3/4 af tiden

	Ja	Nej
	Pct.	
Overklasse	-	100,0
Højere middel	-	99,7
Middel	-	98,2
Arbejder	4,2	95,8
I alt	3,1	96,9

Anm: Opgørelsen er lavet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse fra NFA, og samlet indgår der ca. 7.000 personer fordelt på de fire klasser i opgørelsen. En "-" indikerer, at der er få observationer.

Kilde: AE på baggrund af arbejdsmiljødata fra NFA, og registerdata fra Danmarks Statistik, 2005

Samtidig har arbejderklassen mindst indflydelse på tilrettelæggelsen af eget arbejde. Næsten 20 pct. af arbejderklassen svarer, at de sjældent eller aldrig har indflydelse på egen arbejdstilrettelæggelse, mens det kun er 6 pct. af den højere middelklasse der svarer tilsvarende. Det er vist i tabel 13.

Tabel 13. Indflydelse på arbejdstilrettelæggelse

	Altid/ofte	Sjældent / aldrig
	Pct.	
Overklasse	94,6	-
Højere middel	93,9	6,1
Middel	91,6	8,4
Arbejder	82,4	17,6
I alt	86,2	13,8

Anm: Opgørelsen er lavet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse fra NFA, og samlet indgår der ca. 7.000 personer fordelt på de fire klasser i opgørelsen. En "-" indikerer, at der er få observationer.

Kilde: AE på baggrund af arbejdsmiljødata fra NFA, og registerdata fra Danmarks Statistik, 2005

Sundhed

I arbejdsmiljøundersøgelsen som NAF har foretaget indgår der også en række spørgsmål om sundhed og levevis. I tabel 14 er vist svarfordelingen i undersøgelsen på spørgsmålet om man ryger. Af tabellen ses det, at mens godt hver 10. af overklassen og den højere middelklasse er rygere, så er over hver 3. af arbejderklassen rygere.

Tabel 14. Rygning

	Aktiv ryger	Har røget men er stoppet	Har aldrig røget	Total
	Pct.			
Overklasse	10,7	19,6	69,6	100,0
Højere middel	13,1	27,4	59,4	100,0
Middel	23,2	30,5	46,2	100,0
Arbejder	34,9	26,0	39,1	100,0
I alt	29,3	27,3	43,4	100,0

Anm: Opgørelsen er lavet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse fra NFA, og samlet indgår der ca. 7.000 personer fordelt på de fire klasser i opgørelsen. En "-" indikerer, at der er få observationer.

Kilde: AE på baggrund af arbejdsmiljødata fra NFA, og registerdata fra Danmarks Statistik, 2005

I tabel 15 er der vist svarfordelingen over hvor ofte man spiser frugt, salat og grøntsager. Af svarfordelingen ses det, at flest i arbejderklassen spiser frugt og grøntsager sjældnere end 3 gange om ugen (ca. 1/8 af arbejderklassen), mens flest i den højere middelklasse spiser mere end 2 om dagen (ca. 2/3 af den højere middelklasse).

Tabel 15. Hvor ofte spiser du frugt, salat og grøntsager undtagen kartofler?

	3 om dagen	2 om dagen	1 om dagen	3-6 om ugen	Mindre	I alt
	Pct.					
Overklasse	14,3	42,9	19,6	14,3	-	100,0
Højere middel	24,0	42,7	21,1	9,1	-	100,0
Middel	27,1	36,2	21,7	10,2	4,8	100,0
Arbejder	18,0	29,1	25,4	15,0	12,5	100,0
I alt	21,1	32,5	23,9	13,1	9,4	100,0

Anm: Opgørelsen er lavet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse fra NFA, og samlet indgår der ca. 7.000 personer fordelt på de fire klasser i opgørelsen. En "-" indikerer, at der er få observationer.

Kilde: AE på baggrund af arbejdsmiljødata fra NFA, og registerdata fra Danmarks Statistik, 2005

I undersøgelsen fra NFA indgår der også spørgsmål om højde og vægt. På baggrund af disse svar kan man udregne BMI og dermed lave et simpelt estimat af, hvor mange der er overvægtige. Ifølge denne opgørelse, er der knap 13 pct. af arbejderklassen som bliver klassificeret som svært overvægtige, mens det er under 5 pct. af den højere middelklasse. Det er vist i tabel 16.

Tabel 16. Beregnet vægtklassifikation ud fra BMI

	Undervægt	Normal	Overvægt	Svær overvægt	I alt
			Pct.		
Overklasse	-	50,9	43,6	-	100,0
Højere middel	1,5	68,8	25,1	4,6	100,0
Middel	1,6	60,3	30,1	8,0	100,0
Arbejder	1,5	49,4	36,6	12,6	100,0
I alt	1,5	54,4	33,7	10,4	100,0

Anm: Opgørelsen er lavet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse fra NFA, og samlet indgår der ca. 7.000 personer fordelt på de fire klasser i opgørelsen. En "-" indikerer, at der er få observationer.

BMI er udregnet som $BMI = \text{Vægt} / (\text{Højde} \times \text{Højde})$ og klassifikationen er lavet på baggrund af WHO's definitioner hvor Undervægt: $BMI < 18,5$, Normal: $18,5 < BMI < 25$, Overvægt: $25 < BMI < 30$, Svær overvægt: $BMI > 30$. Opgørelsen er behæftet med usikkerhed.

Kilde: AE på baggrund af arbejdsmiljødata fra NFA, og registerdata fra Danmarks Statistik, 2005